

УДК 336.76

*І.І. Рекуненко, канд. екон. наук, доц., Є.П. Бондаренко, здобувач,
ДВНЗ “Українська академія банківської справи НБУ”*

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ САМОРЕГУЛІВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

У статті розглядаються питання стосовно діяльності саморегулівних організацій на ринку фінансових послуг в Україні, визначено основні види, особливості та переваги саморегулівних організацій. Також надано певні узагальнюючі рекомендації щодо вирішення нагальних проблем у саморегулюванні.

Ключові слова: регулювання, інфраструктура, правила, ринок фінансових послуг, державний орган, саморегулівна організація, нагляд, контроль.

Постановка проблеми. На шляху до Європейського співтовариства створення ефективного правового механізму регулювання ринку фінансових послуг є одним із ключових завдань сучасного українського суспільства. Саме тому в даний момент часу досить актуальними є проблеми, пов’язані з функціонуванням на даному ринку саморегулівних організацій, чий вплив і роль у розвитку ринку фінансових послуг достатньо великі.

Аналіз публікацій. Питання діяльності саморегулівних організацій на ринку фінансових послуг підлягають всебічному розгляду та обговоренню на різних рівнях державного регулювання. Поряд зі спеціалістами державних органів, фахівцями ринку цю проблематику також розглядають у своїх працях вітчизняні науковці М. Бурмака, С. Мошенський, І. Дорошенко, С. Міщенко, Н. Шапран та ін. Слід звернути особливу увагу на праці та дослідження з даної проблеми таких російських і західних вчених-економістів, як П. Лансков, Я. Міркін, В. Рубцов, А. Захаров, А. Рот, Б. Борн, М. Хьюїт, Р. Бернхард.

Метою даної статті є розкриття питань стосовно діяльності саморегулівних організацій на ринку фінансових послуг в Україні та надання певних рекомендацій щодо вирішення нагальних проблем у саморегулюванні.

Виклад основного матеріалу. Саморегулівними організаціями (СРО) у світовій практиці визнають підприємницькі асоціації, добровільні об’єднання, які встановлюють для своїх членів формальні правила у веденні бізнесу. Якщо звернутися до довідника будь-якої країни, то в ньому обов’язково існує одна або декілька асоціацій інвестиційних інститутів, професійних учасників ринку, які діють у національному

масштабі і визнані державою як основні представники професійного співтовариства в галузі надання фінансових послуг.

За такого визнання держава, як правило, віддає частину своїх повноважень і функцій з нагляду та регулювання ринку, щоб професійні оператори ринку самі встановлювали для себе правила гри і здійснювали контроль за їх виконанням, маючи на увазі, що цей контроль (за обсягом і якістю) значно результативніший за наглядову діяльність, обмежену державою.

В одних країнах (насамперед у Великобританії) ринок більшою мірою саморегулюється, ніж знаходиться під контрольним впливом держави. Разом з тим в інших країнах моделі регулювання ринку фінансових послуг передбачають жорсткість державних наказів і значно меншу активність професійних учасників у встановленні та контролі правил на ринку.

Критики саморегулювання вказують на неминучі, пов'язані з ним конфлікти інтересів. У доповіді підкомітету Сенату з цінних паперів 1973 р. (1973 Senate Securities Sub-Committee Report) йшла мова про такі поширені проблеми саморегулювання:

- об'єкти регулювання, природно, належать без особливого ентузіазму до регулювання;
- виникає приховане бажання використовувати видимість регулювання галузі як щит проти серйознішого регулювання;
- підприємці схильні використовувати колективні дії для задоволення своїх інтересів шляхом введення недостатньо жорстких з позицій регулятивних потреб антимонопольних правил;
- виникає опір змінам у системі регулювання, який обумовлений економічною зацікавленістю в її збереженні в незмінному вигляді [3].

Незважаючи на різні проблеми, на більшості розвинених ринків існує певний ступінь саморегулювання. Є багато видів саморегулювних організацій, і кожен може сприяти розкриттю інформації емітентом. Як вже наголошувалося, однією з форм СРО, що володіє великим потенціалом у плані введення вимог про розкриття інформації емітентом, є фондова біржа, яка при наданні права на торгівлю може вимагати дотримання певних стандартів, які зазвичай називаються правилами допуску цінних паперів на фондову біржу (стандартами лістинга).

У світовій практиці відомі декілька видів саморегулювання.

Перший вид – делеговане саморегулювання, тобто коли держава передає певні функції з регулювання ринку (наприклад, ліцензування учасників ринку) організації саморегулювання, встановлює правила діяльності подібних організацій. Для всіх схем делегованого саморегулювання через його специфіку характерне встановлення жорсткіших вимог, обов'язкових до виконання.

Саме в цьому випадку виникають вимоги обов'язкового членства суб'єктів професійної діяльності в СРО, страхування відповідальності спричинення шкоди третім особам членами СРО (створення компенсаційних фондів), посилюються вимоги до самих СРО. Зазвичай делеговане саморегулювання займає домінуюче становище на ринку, будучи монополістом через природу делегованих державою функцій.

Другий вид – добровільне саморегулювання, яке припускає встановлення та підтримку правил учасниками СРО без будь-якого схвалення або спеціального захисту з боку держави. Згадані зобов'язання виходять за рамки правових вимог або встановлених норм у сферах, в яких відсутні відповідні закони.

Моніторинг за дотриманням добровільно прийнятих норм, а також за застосуванням штрафних санкцій у разі їх недотримання здійснюється відповідним органом саморегулювання.

Забезпечення майнової відповідальності у сфері добровільного регулювання повинно будуватися на добровільних засадах. При цьому учасники ринку, об'єднані на засадах саморегулювання, мають право самостійно вибрати форми забезпечення відповідальності, пов'язані з реалізацією взятих на себе зобов'язань.

Третій вид – змішаний вид саморегулювання, що містить у собі елементи двох вищезазначених видів. Він характерний для тих країн, де держава чітко позначила в законодавчому порядку, що дотримання норм саморегулювання еквівалентне дотриманню закону. Ця схема не передбачає ні обов'язкового членства, ні обов'язкового дотримання норм. Можлива перевірка дотримання членами встановлених норм і застосування санкцій стосовно організацій, що не дотримуються цих норм. Іншим варіантом можуть бути правові санкції, що використовуються в звичайному порядку.

Головна відмінність між сумісним регулюванням і саморегулюванням у даному випадку полягає в ролі держави і силі закону. Сумісне регулювання, згідно з визначенням європейської комісії, схоже на змішане саморегулювання, яке, у свою чергу, може перейти на рівень державного регулювання, особливо якщо невдачі у сфері саморегулювання вимусять державу втрутитися в ситуацію.

У цілому при змішаному саморегулюванні держава все ж таки повинна брати участь у здійсненні контролю за ефективністю схем з метою забезпечення їх відповідності регулятивним цілям законів, які вони замінюють. Дана роль держави також повинна бути прописана в законі, що дозволить СРО відповідати кодексу, складеному відповідно до закону.

Також можна виділити такі СРО, як:

- міжнародні організації;
- національні організації;
- за наявності відносно замкнутих регіональних ринків фінансових послуг можна, відповідно, засновувати регіональні СРО.

Якщо взяти США, то фактично нині на американському ринку діють два різні типи СРО.

Перший тип – це інфраструктурні організації, які самі є професійними учасниками ринку. Це, наприклад, Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE), Національна клірингова корпорація з цінних паперів (National Securities Clearing Corporation, або NSCC), Клірингова корпорація на ринку опціонів (Option Clearing Corporation, або OCC) та інші інфраструктурні організації.

Членство в таких СРО є добровільним, права і обов’язки такого саморегулювання виникають на засадах договору між учасниками ринку фінансових послуг.

Другий тип СРО – це Національна асоціація дилерів з цінних паперів (National Association of Securities Dealers, або NASD). Відповідно до законодавчих актів членство в цій СРО є обов’язковим для брокерів і дилерів. Без членства в NASD організація не може одержати дозвіл (ліцензію) на діяльність на ринку цінних паперів, стати членом біржі, клірингової або депозитарної організації.

Позиція стосовно СРО, вироблена міжнародним професійним співтовариством, не обмежує множинності СРО, визнаючи при цьому праявність різних моделей саморегулювання.

Одним із пріоритетних напрямків державної політики у сфері регулювання і нагляду є підвищення ролі саморегулювних організацій, професійних учасників ринку, визначення законодавчого статусу СРО на ринку фінансових послуг і забезпечення ефективної їх взаємодії з регуляторними органами.

Україна у сфері розвитку ринку фінансових послуг також просувається шляхом створення та розвитку саморегулювних організацій. Враховуючи це, одним із пріоритетних завдань Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг (ДКРРФП) є посилення співробітництва зі СРО з метою розробки системи стандартів якості послуг, що надаються професійними учасниками ринку.

Відповідно до світової практики та з урахуванням національних особливостей і умов до основних ознак ефективної саморегулювної організації можна зарахувати:

- наявність нормативних документів і внутрішніх процедур, що регламентують її діяльність на ринку фінансових послуг відповідно до визначених функцій і завдань;

- надання дозволів або права доступу на ринок, розробку й запровадження для ринкових посередників кваліфікаційних вимог;
- моніторинг діяльності конкретного сегмента ринку фінансових послуг;
- контроль дотримання запроваджених правил роботи та взаємодії на ринку;
- адміністрування механізму врегулювання спорів;
- розробку програм та організацію системи навчання й підвищення кваліфікації учасників ринку фінансових послуг;
- обмін інформацією між саморегулювальними організаціями й державними регуляторами [4].

Метою діяльності саморегулювальних організацій ринку фінансових послуг є забезпечення ефективної діяльності професійних учасників цього ринку, які є їх членами, розробка й затвердження правил, стандартів професійної поведінки та здійснення відповідного виду професійної діяльності.

Переваги використання саморегулювальних організацій полягають у такому:

- представники професійних видів діяльності свою сферу діяльності знають краще, ніж державні службовці;
- правила, які встановлюють представники професійних видів діяльності і галузей, більш гнучкі і адаптивні, їх легко змінювати у разі потреби;
- істотно простіше здійснювати і моніторинг діяльності учасників ринку, і контроль за виконанням встановлених правил;
- з держави знімаються надмірні функції, відповідно – знижуються державні витрати, загалом знижується гострота проблем, пов’язаних з бюрократизацією та корупцією;
- “колективний бренд” – ефективний сигнал, що забезпечує підвищення попиту на послуги, виробники яких відомі тим, що гарантують якість своїх послуг. У результаті створюється ефективне конкурентне середовище та підвищення доходів членів СРО.

До основних функцій саморегулювальних організацій належать такі:

- нормотворча, що реалізується шляхом прийняття внутрішніх нормативних актів, які регулюють порядок здійснення професійної діяльності та проведення операцій на ринку, а також шляхом участі в законотворчій діяльності, здійснюючи професійну експертизу законопроектів і проектів нормативних актів;
- контрольна, що полягає в організації нагляду за дотриманням учасниками ринку фінансових послуг внутрішніх вимог саморегулювальних організацій і національного законодавства;

- функція примусу, що передбачає розробку санкцій, заходів впливу й дисциплінарних заходів щодо членів саморегулювних організацій і порядок їх застосування;
- арбітражна, яка реалізується через діяльність створених при саморегулювних організаціях третейських судів і захист професійних інтересів своїх членів у відносинах з органами державної влади та клієнтами;
- інформаційна, яка здійснюється через аналіз інформації про діяльність своїх членів та надання відповідної інформації їм стосовно діяльності самої СРО та ринку в цілому;
- організаційна – організація професійного навчання, атестації та перееатестації спеціалістів.

Специфіка вітчизняного ринку фінансових послуг полягає в тому, що держава в законодавчому чи нормативному порядку може призначати саморегулювні організації, як це робиться в деяких країнах, що не є членами ЄС.

Відповідно до статті 21 Закону України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” в Україні існує множинна система органів регулювання у фінансовому секторі, структурована за видами фінансових установ. Тому державне регулювання ринку фінансових послуг в Україні здійснюється не лише Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг, а й Державною комісією з цінних паперів і фондового ринку та Національним банком України. Всі ці регулятори виконують свої функції на страховому ринку, ринку недержавного пенсійного забезпечення, ринку колективних інвестицій, банківському секторі та ін.

Враховуючи те, що основними складовими елементами ринку фінансових послуг є ринки, що регулюються ДКРРФП та Законом України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 № 2664-III, то відповідно до даного закону саморегулювна організація – неприбуткове об’єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними державними органами, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг.

Але це не єдине визначення СРО, яке застосовується на ринку фінансових послуг. Принципи діяльності саморегулюючих організацій на даному ринку та основні визначення цих установ закріплено в нормативно-правових актах, які проаналізовано авторами та подано в таблиці 1.

Таблиця 1

**Нормативно-правове забезпечення та визначення СРО ринку
фінансових послуг в Україні**

Назва державного регулятора	Вид сектора, який регулюється	Назва нормативно-правового акта	Визначення СРО
Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг	Страховий ринок	Положення “Про делегування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України окремих повноважень об’єднанню страховиків” від 21.08.2008 № 1000	Саморегулівна організація страховиків – об’єднання, якому за рішенням Держфінпослуг делеговано окремі повноваження та інформація про яке внесена до реєстру саморегулівних організацій фінансових установ
	Ринок недержавного пенсійного забезпечення	Положення “Про делегування саморегулівній організації адміністраторів недержавних пенсійних фондів окремих повноважень” від 12.04.2007 № 7153	Саморегулівна організація – об’єднання адміністраторів недержавних пенсійних фондів, створене відповідно до Закону України “Про недержавне пенсійне забезпечення” та інформація про яке внесена до реєстру саморегулівних організацій фінансових установ
		Закон України “Про недержавне пенсійне забезпечення” від 09.07.2003 № 1057-IV	Саморегулівна організація адміністраторів недержавних пенсійних фондів – неприбуткова організація (непідприємницьке товариство), що створюється з метою встановлення професійних стандартів діяльності з адміністрування недержавних пенсійних фондів, захисту та представлення інтересів своїх членів, а також учасників недержавних пенсійних фондів
	Кредитний ринок	Положення “Про делегування Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України окремих повноважень одній із всеукраїнських асоціацій кредитних спілок” від 03.10.2006 № 6280	Саморегулівна організація кредитних спілок (Всеукраїнська асоціація кредитних спілок), якій за рішенням Держфінпослуг делеговано окремі повноваження та інформація про яку внесена до реєстру саморегулівних організацій фінансових установ

Продовж. табл. 1

Назва державного регулятора	Вид сектора, який регулюється	Назва нормативно-правового акта	Визначення СРО
Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг	Ринок послуг фінансових компаній	Закон України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” від 12.07.2001 № 2664-III	Саморегулівна організація – неприбуткове об’єднання фінансових установ, створене з метою захисту інтересів своїх членів та інших учасників ринків фінансових послуг та якому делегуються відповідними державними органами, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, повноваження щодо розроблення і впровадження правил поведінки на ринках фінансових послуг та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг
Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку	Фондовий ринок	Закон України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 № 3480-IV Положення “Про саморегулівні організації професійних учасників фондового ринку” від 17.02.2009 № 125	Саморегулівна організація професійних учасників фондового ринку – неприбуткове об’єднання учасників фондового ринку, що провадять професійну діяльність на фондовому ринку з торгівлі цінними паперами, управління активами інституційних інвесторів, депозитарну діяльність (діяльність реєстраторів та зберігачів), утворене відповідно до критеріїв і вимог, установлених ДКЦПФР
Національний банк України	Ринок банківських послуг	Закон України “Про банки і банківську діяльність” від 07.12.2000 № 2121-III	Визначення відсутнє

Отже, як ми бачимо, єдиного визначення СРО не існує, навіть у рамках регулювання ринку фінансових послуг ДКРРФП, хоча певна тотожність між ними є. Це свідчить про те, що немає спільної, єдиної політики державного регулювання не тільки на ринку фінансових послуг, а й навіть у ДКРРФП.

Крім того, ще однією особливістю створення СРО на ринку фінансових послуг в Україні є те, що фінансові установи мають право на добровільних засадах об’єднувати свою діяльність, і це об’єднання фінансових установ набуває статусу саморегулівної організації після

внесення запису про неї до відповідного реєстру (Положення про реєстр саморегульованих організацій фінансових установ від 26.07.2005 № 4380), який ведеться державними органами з питань регулювання діяльності фінансових установ та ринків фінансових послуг у межах їх компетенції, зокрема ДКРРФП.

Тому, враховуючи вищевикладене в таблиці 1, ми пропонуємо використовувати таке єдине визначення саморегульованої організації для ринку фінансових послуг. Саморегульована організація – це неприбуткове об’єднання професійних учасників ринку, яке створене з метою захисту інтересів своїх членів, здійснює регулювання ринків фінансових послуг щодо розроблення і впровадження правил поведінки на них та/або сертифікації фахівців ринку фінансових послуг, утворене відповідно до критеріїв і вимог, установлених законодавством.

До того ж ми вважаємо, що СРО як некомерційна організація повинна відповідати таким вимогам:

- за кількістю членів (мінімально 15-25);
- за наявністю механізмів додаткової матеріальної відповідальності (страхування цивільної відповідальності і компенсаційний фонд);
- за наявністю обов’язкових органів управління: 1) орган з розробки стандартів; 2) орган з контролю; 3) орган з дисциплінарної відповідальності.

За станом на 31.12.2009 у реєстрі саморегульованих організацій фінансових установ містилася інформація про дві такі СРО: Українську асоціацію адміністраторів пенсійних фондів, яка була включена до реєстру у червні 2007 року та Всеукраїнську асоціацію кредитних спілок – жовтень 2006 року (табл. 2).

Аналізуючи ситуацію на ринку, можна відмітити, що одним із найпотужніших сегментів ринку фінансових послуг, які регулюються ДКРРФП, за наявності об’єднань професійних учасників є страховий ринок. Але офіційно даний ринок не має жодної саморегульованої організації.

Стосовно кредитних спілок, то як зазначається в Законі України “Про кредитні спілки” від 20.12.2001 № 2908-III, з метою координації діяльності, надання взаємодопомоги та захисту спільних інтересів ці організації мають право на добровільних засадах створювати місцеві і всеукраїнські асоціації кредитних спілок, які є юридичними особами та утримуються лише за рахунок внесків кредитних спілок – своїх членів. За рішенням ДКРРФП лише одній із всеукраїнських асоціацій кредитних спілок може бути наданий статус саморегульованої організації кредитних спілок – членів асоціації. При цьому визнання саморегульованих організацій супроводжується чітким визначенням їх ролі, обов’язків, повноважень і підзвітності державному регулятору.

Таблиця 2

Асоціації та об'єднання професійних учасників ринку фінансових послуг України

ДКРРФП		ДКЦПФР		НБУ	
Страховий ринок	Кредитний ринок	Ринок недержавного пенсійного забезпечення	Ринок послуг фінансових компаній	Фондовий ринок	Ринок банківських послуг
Ліга страхових організацій України	Всеукраїнська асоціація кредитних спілок*	Українська асоціація адміністраторів пенсійних фондів*	Українське товариство фінансових аналітиків	Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв*	Асоціація українських банків
Українська федерація страхування	Національна асоціація кредитних спілок України	Національна асоціація недержавних пенсійних фондів України та адміністраторів недержавних пенсійних фондів	Всеукраїнська асоціація ломбардів	Українська асоціація інвестиційного бізнесу*	Асоціація "Український кредитно-банківський союз"
Всеукраїнська громадська організація "Всеукраїнська асоціація аварійних комісарів"	Всеукраїнська асоціація кредитних спілок військово-службовців України		Асоціація незалежних фінансових консультантів "Фінконсул"	Асоціація "Українські фондови торговці"	Асоціація "Кримський банківський союз" та інші регіональні банківські союзи
Товариство актуаріїв України	Об'єднання кредитних спілок "Програма захисту вкладів"		Професійна асоціація корпоративного управління	ПАТ "Фондова біржа ПФТС"	
Моторне (транспортне) страхове бюро України	Асоціації кредитних спілок різних областей		Професійна асоціація фінансових компаній-правителів	ВАТ "Київська міжнародна фондова біржа"	
Федерація страхових посередників			Українське об'єднання лізингодавців	ЗАТ "Українська фондова біржа"	
Авіаційне страхове бюро			Всеукраїнська асоціація лізингу "Укрлізинг"	ЗАТ "Фондова біржа "Індекс"	
Морське страхове бюро				ПАТ "Українська міжбанківська валютна біржа"	
Асоціація "Страховий бізнес"				ЗАТ "Українська міжнародна фондова біржа"	
Харківський союз страховиків				ВАТ "Українська біржа"	
Центр бізнес-стратегій "Перспектива"				ЗАТ "Прідніпровська фондова біржа"	
Українська федерація убезпечення				ВАТ "Фондова біржа "Перспектива"	
Аграрне страхове бюро				ВАТ "Східноєвропейська фондова біржа"	
				Асоціація юристів фондового ринку	
				Українська національна іпотечна асоціація	
				Асоціація учасників фондового ринку України	

* Асоціації та об'єднання, які офіційно мають статус СРО.

Якщо йдеться про сектор банківських послуг, то визначення СРО тут взагалі відсутнє, хоча на ньому діє одна із найвідоміших і найвпливовіших організацій – Асоціація українських банків, яка за всіма параметрами може претендувати на офіційний статус СРО.

Найкраща ситуація з саморегулювання склалася на фондовому ринку, але це й не дивно, адже в Україні поняття саморегулювальної організації вперше з’явилося в жовтні 1996 року після ухвалення Закону України “Про державне регулювання ринку цінних паперів” № 448/96-ВР від 30.10.96, на підставі якого через два місяці ДКЦПФР було затверджено “Положення про саморегулювальну організацію ринку цінних паперів” (нова редакція затверджена рішенням ДКЦПФР № 125 від 17 лютого 2009 року). Слід зазначити, що на той час в Україні було організовано вже близько десяти організацій, об’єднуючих професійних учасників ринку цінних паперів.

Відповідно до статті 48 Закону України “Про цінні папери та фондовий ринок” від 23.02.2006 № 3480-IV, саморегулювальні організації професійних учасників фондового ринку утворюються за принципом: одна саморегулювальна організація з кожного виду професійної діяльності на ринку цінних паперів.

Така саморегулювальна організація повинна об’єднувати більше 50 % професійних учасників фондового ринку за одним із видів професійної діяльності.

Проте кількість (десять, іноді чотирнадцять СРО) так і не змогла наблизитися до якості і хорошого результату їх роботи, незважаючи на те, що такі ж організації на Заході цілком успішно справляються з своєю роллю регулятора на ринку. І хоча, як показує досвід, універсальної і стандартної моделі організації діяльності СРО, розподілу повноважень між державою, СРО і учасниками ринку не існує, а кожна держава йде своїм шляхом при створенні СРО, в Україні розуміють, що та модель функціонування СРО, яка сьогодні існує, можливо, і задовольняє частину професійних учасників ринку, але не задовольняє ринок в цілому.

Тобто СРО як інститут постає зайвим, штучним утворенням і не виконує тих функцій, які покладаються на нього. Ми погоджуємося з думкою про те, що якщо національне законодавство закріплює обов’язкове членство в СРО, то таке членство перетворюється лише в додатковий бар’єр для отримання ліцензії на здійснення професійної діяльності, а СРО – в організацію, яка не представляє інтереси учасників, а є додатковим інструментом контролю, регулятором професійних учасників. На сьогоднішній день ДКЦПФР було переглянуто діяльність СРО на фондовому ринку. Віднині стали більше приділяти уваги не кількості існуючих СРО, а їх більш ефективній діяльності (табл. 3).

Таблиця 3

СРО фондового ринку України та кількість їх членів

Назва СРО	Кількість членів СРО		
	2007	2008	2009
1. Професійна асоціація реєстраторів і депозитаріїв	585	608	800
2. Асоціація “Перша фондова торговельна система”	278	322	–
3. Українська асоціація інвестиційного бізнесу	334	410	389
4. ВАТ “Київська міжнародна фондова біржа”	257	275	–
5. ЗАТ “Українська фондова біржа”	100	98	–
6. ЗАТ “Фондова біржа “Індекс”	81	106	–
7. ЗАТ “Українська міжбанківська валютна біржа”	48	50	–
8. ЗАТ “Українська міжнародна фондова біржа”	21	28	–
9. Асоціація учасників фондового ринку України	227	197	–
10. Асоціація “Регіональний фондовий союз”	67	137	–
11. ЗАТ “Придніпровська фондова біржа”	100	–	–
12. Асоціація “Українські фондові торговці”	–	–	667
Усього	2 098	2 231	1 856

Незважаючи на зменшення кількості СРО в Україні, ініціатором повноцінного саморегулювання повинна стати держава. Якщо вона не вважатиме за потрібне і не оцінить можливості, що при цьому виникають і в неї самої, то, швидше за все, СРО як інститут будуть існувати як лобістська організація, або доведеться в остаточному підсумку від цього інституту відмовитися [2].

Стосовно ринку недержавного пенсійного забезпечення, то, як уже відмічалось раніше, на сьогодні в Україні статус саморегулювальної організації надано Українській асоціації адміністраторів пенсійних фондів.

Слід також зазначити, що Українській асоціації адміністраторів пенсійних фондів надаватиме технічну допомогу проект USAID “Розвиток ринків капіталу”, що реалізується компанією Financial Markets International.

У ДКРРФП вважають, що розвиток співпраці регулятора зі СРО є запорукою підвищення якості послуг, які надаються в системі недержавного пенсійного забезпечення як необхідна умова подальшої участі НПФ в обов’язковому накопичувальному рівні пенсійної системи.

Разом із тим ДКРРФП позитивно ставиться до існування поряд зі СРО інших об’єднань учасників ринку недержавного пенсійного забезпечення, які не матимуть статусу саморегулювальної організації і створюватимуться окремими учасниками ринку для задоволення тих чи інших

потреб таких учасників, за умови, що їх діяльність не суперечитиме головним принципам розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення та інтересам учасників недержавних пенсійних фондів.

Зокрема, стосовно банківської системи, щодо якої ідеї саморегулювання не знаходять поки підтримки НБУ під приводом її особливої ролі і значення в економіці і соціальній сфері, – можливий перелік повноважень СРО може бути дещо вужчим, ніж в інших сегментах ринку фінансових послуг. Проте застосування таких елементів саморегулювання, як попередня експертиза з боку банківського співтовариства проектів нормативних актів, узгодження з ним правил ведення бухгалтерської і статистичної звітності, методик оцінки активів і пасивів, участь СРО в атестації співробітників банків та ін. є для дисертанта абсолютно природним в умовах банківської системи як ринкового середовища.

У той же час стосовно СРО кредитних спілок, що задовольняють потреби в позикових ресурсах винятково своїх членів, вже цілком доречно на законодавчому рівні надати повноваження з розробки і контролю дотримання правил і стандартів здійснення діяльності по видачі позик і використуванню тимчасово вільних коштів фонду фінансової взаємодопомоги, критеріїв оцінки результатів діяльності по видачі позик членам кредитних спілок, вимог до розкриття інформації членами СРО і змісту інформації, що розкривається, правил ведення обліку і складання звітності членами СРО, а також порядку розрахунку фінансових нормативів діяльності членів СРО з урахуванням ризиків її здійснення.

Також саморегулювання на ринку фінансових послуг повинне застосовуватися спільно з державним регулюванням з боку регуляторів і в основному на добровільній основі. Проте стосовно окремих видів діяльності, особливо тих, які пов'язані зі здійсненням публічно-правових або соціально-значущих функцій, що зазвичай характерно для інфраструктурних організацій (наприклад, реєстратори або спеціалізовані депозитарії, що обслуговують пенсійну систему), застосування механізмів саморегулювання (членство в СРО) повинне стати однією з основних умов для входу на ринок.

Крім того, істотним для формування ставлення до СРО як до самостійного рівня регулювання з власною компетенцією є закріплення в нормативній базі положення про необхідність дотримання учасниками ринку стандартів професійної діяльності СРО незалежно від членства в них після схвалення таких стандартів відповідним державним органом.

Висновки. Отже, саморегулювання є тим засобом, який зсередини сприяє розвитку ринку фінансових послуг. Активно діюча система

саморегулювання створює додаткові механізми для розвитку суб'єктів ринку шляхом введення єдиних правил і стандартів діяльності, а також комплексного вирішення проблемних питань із урахуванням точки зору учасників ринку.

Список літератури

1. Міщенко, С. В. Проблеми вдосконалення системи саморегулювання на фінансовому ринку [Текст] / С. В. Міщенко // Фінанси України. – 2009. – № 9. – С. 43–52.
2. Рекуненко, І. І. Особливості правового регулювання інфраструктури фінансового ринку в сучасних умовах [Текст] / І. І. Рекуненко // Вісник Української академії банківської справи. – 2009. – № 2. – С. 13–17.
3. Рот, А. Основы государственного регулирования финансового рынка. Зарубежный опыт [Текст] : учебное пособие для юридических и экономических вузов / А. Рот, А. Захаров, Я. Миркин, Р. Бернад, П. Баренбойм, Б. Борн. – М. : Юстицинформ, 2002. – 411 с.
4. Хьюїт, М. Саморегулівні організації (СРО) [Текст] / М. Хьюїт // Проект ЄС «Посилення сектора фінансових послуг України». – 2009. – № 7. – С. 10.

Summary

The article considers the issue of activity of self-regulatory institutions on the market of financial services of Ukraine. The main kinds, features and advantages of the self-regulatory institutions are explored. Besides, the general recommendations concerning the settling the major problems in self-regulation have been issued.

Отримано 03.11.2010

Рекуненко І.І. Особливості діяльності саморегулівних організацій на ринку фінансових послуг / І.І. Рекуненко, Є.П. Бондаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України». – Суми, 2010. - Т. 29. – С. 394-407.